

Prof. dr hab. Adam Jonkisz
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Bogdana Ireneusza Koperskiego

Filozofia nauki Izydory Dąbbskiej

napisanej pod kierunkiem dra hab. Wiesława Wójcika, prof. UJD

Recenzja dotyczy poprawionej i uzupełnionej wersji, która jest wynikiem ponownego zredagowania całości ocenionej wcześniej jako niespełniająca wymagań stawianym rozprawom doktorskim. Dlatego w kolejnych punktach niniejszej recenzji uwagi i oceny odnoszące się wyłącznie do obecnej wersji są uzupełnione uwagami dotyczącymi zmian widocznych w poprawionej rozprawie (porównanej z uprzednią).

A. Przedmiot, zakres i cel analiz

Przedmiotem wskazanym tytułem rozprawy są filozoficzne poglądy Izydory Dąbbskiej na naukę. Bezpośrednio poglądów tych dotyczą analizy prac Dąbbskiej, ukierunkowane na rekonstrukcję jej filozofii nauki (przedstawione w rozdziale II), w rozważaniach są jednak uwzględnione ponadto: charakterystyka środowiska filozoficznego, które ją ukształtowało (przedstawiona na tle zwięzłego jej biogramu naukowego), stosunek Dąbbskiej do koncepcji wówczas diskutowanych oraz późniejsze (współczesne) nawiązania do jej poglądów. Tytuł rozprawy nadal jest więc za wąski w stosunku do zawartości (zakresu rozważań), lecz rozbieżność jest znacznie mniejsza niż w poprzedniej wersji. Autor zrobił wiele, by zbliżyć zakres analiz do obszaru wskazanego tytułem. Wymagało to przede wszystkim usunięcia fragmentów wcześniejszej wersji, które były od tego obszaru bardzo odległe i zbędne dla osiągnięcia ich celu głównego, tj. dla rekonstrukcji filozoficznych poglądów Dąbbskiej na naukę, a także dla powiązanych z nim zadań dodatkowych, tzn. wskazania źródeł tych poglądów oraz jej odniesienia do innych koncepcji. Dlatego m. in. opis źródeł tej filozofii nauki jest w ocenianej pracy ograniczony do filozofii XX-wiecznej (K. Twardowski, K. Ajdukiewicz, R. Ingarden, M. Schlick, H. Reichenbach, indukcjonizm vs. dedukcjonizm), a pominięty jest przegląd wcześniejszych filozoficznych poglądów na naukę (od Platona do klasyfikacji nauk opracowanych w XIX i XX – uprzednio rozwinięty w odrębnym, obszernym rozdziale). Z drugiej strony niektóre zagadnienia, ważne dla oceny koncepcji Dąbbskiej na tle innych koncepcji i sporów (wcześniej rozproszone w dwóch rozdziałach), zostały w rozprawie rozwinięte, zebrane w jednym rozdziale (rozdział III) i przedstawione w sposób lepiej uporządkowany.

Ponadto tytuł rozprawy (który nie mógł być zmieniony) został trafnie rozszerzony we Wstępie

do rozprawy, zwłaszcza w akapicie wskazującym cele rozważań [s. 9], pośród których – obok głównego, tj. rekonstrukcji filozoficznych poglądów Dąbskiej na naukę – jest także charakterystyka źródeł tych poglądów („środowiska filozoficznego, w którym wzrastała”) oraz ewolucji i nawiązań do tych poglądów („oddziaływanie”). Uwzględnienie tych kontekstów w rozważaniach, których przedmiotem głównym jest Dąbskiej filozofia nauki, jest niewątpliwie potrzebne – co Autor dobrze uzasadnił we Wstępie [s. 8-9].

B. Układ i zawartość rozprawy (opis i ocena)

Gruntownie został zmieniony również układ rozważań. Główna część rozprawy (strony 11-196, całość liczy 246 stron) jest podzielona na trzy rozdziały (w poprzedniej wersji było pięć).

W rozdziale pierwszym (*Postać Izydory Dąbskiej i źródła jej filozofii nauki*), po wybiórczym zestawieniu znanych z innych opracowań informacji o życiu i postawie Dąbskiej, Autor omawia poglądy, styl filozofowania, lecz także postawę życiową tych filozofów, którzy bezpośrednio wpłynęli na filozofię i postawę Dąbskiej. Uwzględnia: K. Twardowskiego (zwłaszcza jego poglądy na koncepcję naukowej filozofii, zdobywanie wiedzy i polemikę z relatywizmem); K. Ajdukiewicza (konwencjonalistyczna koncepcja języka i poznania, umiarkowany empiryzm w kwestii źródeł poznania); R. Ingardena (rola języka w poznaniu, koncepcja czynności poznawczych, krytyka logistycznej, minimalistycznej koncepcji filozofii promowanej w Kole Wiedeńskim i przez niektórych przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej); M. Schlicka (krytyka tradycyjnej filozofii, weryfikacjonistyczna koncepcja nauki) oraz H. Reichenbacha (probabilistyczna koncepcja praw nauki, odróżnienie kontekstu odkrycia i uzasadniania). W końcowym podrozdziale Autor zestawia znane Dąbskiej stanowiska w sporze redukcjonizmu z idukcjonizmem.

Rozdział drugi (*Analiza prac Izydory Dąbskiej dotyczących filozofii nauki. Próba scharakteryzowania jej poglądów w tym zakresie*) zawiera analizy i wyniki kluczowe dla wykonania zadania wskazanego tytułem rozprawy. Filozoficzne poglądy Dąbskiej na filozofię nauki i na naukę Autor dzieli na dotyczące (wyliczenie w kolejności podrozdziałów): filozofii nauki, przedmiotu poznania, podstaw nauki i wartości jej wyników.

W pierwszym z tych podrozdziałów, na podstawie uwag Dąbskiej do wąskiego i szerokiego rozumienia filozofii nauki, jest przedstawione jej pojmowanie tej dyscypliny (niezawężone do działu logiki, lecz węższe od nazwanego przez nią szerokim). Rozważania podrozdziału drugiego są zawężone do konstruktywistycznego poglądu Dąbskiej na przedmiot poznania, wydobytego z jej analiz i odniesień do koncepcji P. Duhema i jego polemiki z H. Poincare. Z kolei pod nagłówkiem *Podstawy nauki* Autor szkicuje najpierw (3.1) poglądy Dąbskiej na status pojęć

naukowych (teoretyczne vs. obserwacyjne, rola pojęć matematycznych), analizując jej prace, w których odnosi się krytycznie do operacjonizmu Bridgmana, wspierając swoją krytykę odniesieniami do Cambella. Pominąwszy tu część 3.2 (patrz uwagi niżej), można stwierdzić, że poglądów Dąbskiej na podstawy nauki dotyczy paragraf 3.3 (*Konwencjonalizm*), w którym Autor przytacza zaproponowane przez Dąbską rozróżnienia dotyczące konwencjonalizmu (zwłaszcza uściślenia dotyczące niearbitralności konwencji, arbitralności języka oraz rodzajów konwencji funkcjonujących w fizyce) oraz porównuje umiarkowane poglądy Dąbskiej na rolę konwencji w nauce z koncepcjami m. in. Le Roy'a, Duhema i Poincarego.

Najbardziej rozbudowany [s. 79-150] jest podrozdział *Wartość rezultatów nauki*. Autor charakteryzuje w nim najpierw stosunek Dąbskiej do sceptycyzmu, a mówiąc dokładniej – relację jej sceptycyzmu do innych sceptycyzmów: przytacza opracowane przez Dąbską podziały odmian sceptycyzmu, a następnie rozważa, do której z nich należy jej koncepcja oraz uzasadnia obszernie ocenę, że jest to tzw. częściowy sceptycyzm teoretyczny [83-87]. W kolejnej części (4.2 = *Koncepcja praw naukowych*) obszernie wyjaśnia przyjęte (zdefiniowane) przez Dąbską pojęcie prawa naukowego – wzorowane na prawach fizykalnych, lecz stosowane także w innych naukach: przede wszystkim chemii i astronomii (i innych, które badają przyrodę nieożywioną), a po odpowiednim osłabieniu jednego z warunków definiujących, także w naukach biologicznych (w rozprawie celowo pominięto rozważaną przez Dąbską możliwość zastosowania tego pojęcia w naukach humanistycznych); ponadto zdaje sprawę z jej stosunku do aktualnego wówczas sporu między zwolennikami kauzalnej (deterministycznej) a statystycznej koncepcji praw naukowych. Przedmiotem kolejnych (4.3) analiz rekonstrukcyjnych są poglądy Dąbskiej na analogię i rolę rozumowań opartych na analogii w nauce. Autor przybliży zaproponowane przez Dąbską: uściślenie pojęcia analogii (oparte na pojęciu homomorfizmu systemów i relacji) oraz szerszą definicję pojęcia rozumowania, którą spełniają także rozumowania z analogii. W kontekście tych uściśleń są omówione poglądy Dąbskiej na rolę analogii w nauce: pełni rolę heurystyczną, hipotezotwórczą, jest pomocna w budowaniu klasyfikacji oraz konstruowaniu pojęć, modeli i teorii – co, łącznie wzięte, daje podstawę do uznania analogii za uprawnioną metodę stosowaną w nauce.

Kolejny (4.4), najobszerniejszy [s. 114-150] paragraf jest poświęcony roli tzw. instrumentalnych środków poznania. Są w nim wybiórczo zestawione i skomentowane poglądy Dąbskiej opublikowane w pracy *O narzędziach i przedmiotach poznania* (Warszawa 1967): najpierw opracowany przez nią podział tzw. technicznych środków działania (patrz uwagi niżej), po czym są omówione kolejno tzw. operatory przedmiotowe („przedmioty wybrane do wykonania jakiejś czynności”) oraz – ujmowane jako operatory poznawcze: język (formalny, tj.

niezinterpretowany vs. zinterpretowane języki teorii empirycznych; rola języka w obiektywizacji poznania naukowego), modele i teorie (modele idealne, funkcjonujące w matematyce vs. odwzorowujące, stosowane w naukach opisowych). Modele są ponadto opisane – w 4.4.5 – jako środki działania, a w tym kontekście są przytoczone wyróżnione przez Dąbmską sposoby rozumienia „naoczności teorii” [s. 127-129]). W ostatnim paragrafie (4.4.6 = *Instrumentalny charakter twierdzeń naukowych*) jest mowa (za Dąbmską, zgadzającą się z K. Popperem) ponownie o teoriach, zwłaszcza fizykalnych, które pełnią rolę wyjaśniającą i prognostyczną, a ich prawa są empirycznie sprawdzane i mogą być zastąpione nowymi.

W części 4.5 (*Postulaty co do metody naukowej*) są omówione: (4.5.1) zaproponowane przez Dąbmską rozróżnienia pojęciowe dotyczące nierozstrzygalności zdań i określenie zdań empirycznie rozstrzygalnych; (4.5.2) jej argumenty przeciwko różnym przejawom irracjonalizmu (m. in. przeciwko pogładowi, że jest konieczne przyjęcie w nauce (i metanauce) założenia o intersubiektywnym podobieństwie wrażeń zmysłowych); oraz (4.5.3 – część pominięta w Spisie) jej poglądy na źródła irracjonalizmu w nauce (jak sugeruje to tytuł tej części – patrz uwagi merytoryczne).

W **rozdziale trzecim** (*Polemiki Izdory Dąbmskiej i nawiązania do jej myśli*) poglądy Dąbmskiej są zestawione z programem i koncepcjami opracowanymi: w Kole Wiedeńskim, w nurcie konwencjonalizmu, przez przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej; odrębne analizy są poświęcone ewolucji poglądów Dąbmskiej i późniejszym do nich nawiązaniom.

W podrozdziale III.1 (*Dąbmska wobec poglądów Koła Wiedeńskiego*) jest wybiórczo przedstawiona polemika Dąbmskiej z poglądami M. Schlicka (na warunki sensowności empirycznej zdań, filozofię, status praw przyrody) oraz R. Carnapa (postulat unifikacji nauk, program filozofii jako analizy języka naukowego) oraz są także wzmianki o jej poglądach zbieżnych z tymi przedstawicielami Koła Wiedeńskiego. W RIII.2 (*Dąbmska wobec konwencjonalizmu*) – poglądy Dąbmskiej są zestawione z koncepcjami H. Poincarego, P. Duhema oraz E. Le Roya i K. Poppera – ponownie z naciskiem na ich składniki polemiczne oraz uwagami o podobieństwach i inspiracjach (zwłaszcza filozofią Poppera). W prezentacji poglądów Dąbmskiej w kontekście programu i koncepcji wypracowanych w Szkole Lwowsko-Warszawskiej (III.3) Autor odnosi się odrębnie do poglądów K. Twardowskiego i K. Ajdukiewicza, a w końcowej części (iii.3 – *Dąbmska wobec innych filozofów Szkoły Lwowsko-Warszawskiej*) uwzględnia tych przedstawicieli Szkoły:

- którzy – jak Dąbmska – krytykowali, jako zbyt radykalny, program nauki i filozofii postulowany w Kole Wiedeńskim (L. Chwistek, M. Kokoszyńska, A. Tarski);
- z którymi Dąbmska podzielała poglądy na filozofię i metodologię (Ajdukiewicz, Kotarbiński)

lub zgadzała się w kwestiach szczegółowych (H. Mehlberga krytyka witalizmu, M. Przełęckiego krytyka operacjonizmu);

- z którymi polemizowała albo zgadzała się co do pojęcia i własności prawdy, zwłaszcza w nauce (Twardowski, Kokoszyńska, Łukasiewicz, Ajdukiewicz, Tarski vs. E. Poznański, A. Wundheiler, Z. Zawirski);

- do których dołączała w krytyce indukcjonizmu lub podkreślanii znaczenia dedukcji (J. Giedymin, Łukasiewicz).

W kolejnym podrozdziale (4 = *Ewolucja poglądów Dąmbskiej i współczesne do nich nawiązania*) Autor uzasadnia najpierw (4.1) ocenę, że w rozwoju poglądów Dąmbskiej nie widać radykalnych zmian, lecz ewolucję polegającą na poszerzaniu zakresu badanych zagadnień i pewnych modyfikacjach poglądów wcześniejszych (zwłaszcza na nauki humanistyczne). W 4.2 podejmuje próbę ogólnej charakterystyki jej filozofii nauki, podkreślając w jej koncepcji (wzorcu) nauki postulaty racjonalizmu (antyirracjonalizmu), a w programie filozofii nauki docenianie roli logiki (lecz traktowanej jako dyscyplina odrębna, pomocnicza dla filozofii nauki), przydatność wykorzystywania w rozważaniach metanaukowych faktów czerpanych z historii nauki, nacisk w badaniach na kontekst uzasadniania oraz uwzględnianie także diachronicznego (rozwojowego) aspektu nauki. W ostatniej części rozważań (4.3 = *Współczesne nawiązania do filozofii Dąmbskiej*) wskazuje, bez analizy porównawczej prac, wybranych filozofów, którzy nawiązywali do poglądów Dąmbskiej, m. in. J. Perzanowskiego, J. Kmitę, L. Koja, J. Jadackiego, A. Grzegorzcyka, M. Przełęckiego.

C. Dostrzeżone błędy, możliwe ulepszenia

1. Merytoryczne

- Zgodnie z operacjonizmem „ze zbiorem operacji poznawczych” są utożsamiane nie pojęcia i terminy – jak twierdzi Autor w kilku miejscach [np. 62], lecz treść pojęć/terminów, a lepiej jest powiedzieć, że operacje wyznaczają znaczenie (sens) terminów naukowych.

- W kontekście zasady nieoznaczoności Heisenberga powinno się mówić nie o wyznaczaniu „szybkości” [s. 94], lecz pędu (vs. położenie).

- Nadal jest w rozprawie przyjęte błędne określenie obiektywizmu poznawczego [s. 115, przyp. 308]: „Obiektywizm poznawczy w klasycznym rozumieniu to takie poznanie ... – a wobec tego aktualna jest również sformułowana w poprzedniej recenzji uwaga, że definicja ta jest skrajnie nieadekwatna, bo rozłączna (wskutek błędu przesunięcia kategoryalnego).

- Nie jest trafny tytuł II.4.4.1 = *Operatory poznawcze*, w części tej jest bowiem tylko podział tzw. technicznych środków działania, w którym operatory tzw. poznawcze pojawiają się dopiero na

trzecim stopniu podziału (jako człony operatorów podmiotowych oraz operatorów przedmiotowych).

- Rozważania paragrafu II.4.5 (*Postulaty co do metody naukowej*) nie mieszczą się w II.4, są źle podzielone, a wyróżnione części są źle zatytułowane. Tytuł *Postulaty ...* jest za ogólny, zbyt odległy w stosunku do treści tego paragrafu, w którym są streszczone poglądy Dąbskiej na irracjonalizm, których rdzeniem jest krytyka irracjonalizmu (w nauce i metanauce). Dlatego lepsze tytuły to *Poglądy Dąbskiej na irracjonalizm* albo *Antyirracjonalizm Dąbskiej*. Nieostrą jest granica między analizami części 4.5.1 (*Usystematyzowanie pojęcia „irracjonalizm”*) a 4.5.2 (*Odrzucenie irracjonalizmu*). Początkowy akapit tej drugiej części podpada pod tytuł części pierwszej, jest w nim bowiem określone zdanie irracjonalne (tj. „niemożliwe logicznie lub zasadniczo nierozstrzygalne” [s. 138]), czyli jest kontynuowane omawianie zaproponowanych przez Dąbską rozróżnień pojęciowych dotyczących irracjonalizmu. Z kolei analizy zawarte w 4.5.3 (*Źródła irracjonalizmu w nauce*) rozpadają się na dwie niejednorodne części: tylko rozważania na pierwszych dwóch stronach [s. 144-145 + zakończenie zdania na s. 146 z przypisem 405] podpadają pod obecny tytuł 4.5.3, a pozostałe analizy [s. 145-150] dotyczą typów i konkretnych przykładów irracjonalizmów pozanaukowych opartych na wynikach nauki. Rozważania dotyczące poglądów Dąbskiej na irracjonalizm trzeba zatem lepiej podzielić i zatytułować: jeśli tytuły tych lepiej wydzielonych części mają wskazywać na poglądy Dąbskiej, to np.: *Źródła i odmiany irracjonalizmu* (połączyć ustalenia ze stron 144-145 z „systematyką”); *Krytyka irracjonalizmu*; oraz *Naukowe źródła irracjonalizmów* (tu s. 146-150).

2. Układ rozważań

Obecny układ – tj. podział na trzy, kolejność rozdziałów i relacje między ich treścią – jest o wiele lepszy o wcześniejszego. Mimo wielu ulepszeń, widać możliwość pewnych poprawek. Na przykład:

- Struktura (i lektura) rozdziału I byłaby prostsza, gdyby zamiast odrębnego podrozdziału 3. (*Tezy obecne u nauczycieli Dąbskiej jako „background” filozofii nauki Izydory Dąbskiej* – pomijam możliwość lepszego sformułowania tego tytułu) jego treść została rozdzielona na podrozdziały 2.1-2.5, w których wyliczone tezy byłyby dobrym podsumowaniem streszczanych poglądów danego filozofa.

- Końcowy akapit s. 60 i cały tekst na s. 61 „nie mieszczą się w II.2, są odpowiednie jako wprowadzenie (uzasadnienie) do zagadnienia instrumentalnych środków poznania (czyli do obecnej części II.4.4).

- Część II.3.2 (*Teoria komplementarności*) jest źle zatytułowana i wiąże się z zagadnieniem przedmiotu poznania (wpływ pomiaru na układy mikrofizyczne), czyli z podrozdziałem II.2; w treści tej

części nie widać także, jak ma się ona do poglądów Dąbskiej i ich rekonstrukcji w rozprawie.

- Niepotrzebnie jest wyodrębniony paragraf II.4.4.6 (*Instrumentalny charakter twierdzeń naukowych*), jego treść bowiem dotyczy instrumentalnej roli teorii i powinna być włączona do II.4.4.4.

- Część II.4.5 (*Postulaty co do metody naukowej*) powinna być wydzielona nie jako paragraf w podrozdziale II.4 = *Wartość rezultatów nauki*, lecz jako oddzielny podrozdział II.5 (patrz uwagi merytoryczne).

- Tytuły rozdziałów I oraz III są sformułowane w języku przedmiotowym, a tytuł rozdziału II jest metajęzykowy (*Analiza .... Próba ...*). Autor sformułował ten tytuł metajęzykowo, ponieważ – jak przypuszczam – tytuł przedmiotowy mógłby być równobrzmiący z tytułem całej rozprawy, choć np. tytuł *Filozoficzne poglądy Izydory Dąbskiej na naukę zawarte w jej pracach* jest przedmiotowy a różny od tytułu całej rozprawy przedmiotowy.

- W obecnej wersji widać miejsca, w których zostało uwzględnione zalecenie, by terminologię stosowaną przez Dąbską przekładać na współczesną. Na przykład. trafnie jest teraz przełożony, stosowany przez Dąbską termin *powiedzenie*, tj. na *zdanie logiczne* [s. 91, przyp. 236]. Uwagi terminologiczne zostały dodane także np. przed omówieniem koncepcji tzw. instrumentalnych środków poznania [s. 115]: Autor trafnie wskazuje na prakseologiczne raczej niż epistemologiczne źródło tej terminologii, formułuje także uwagi krytyczne co do zasad podziału środków poznania (dostrzega ich nieostrość i względność), te trafne uwagi są jednak zdawkowe i nie są w analizach uzasadnione.

- W ocenianej teraz wersji nie ma wielu spośród powtórzeń widocznych wcześniej, choć nadal można je w tekście znaleźć. Na przykład uwagi porównujące umiarkowany konwencjonalizm Dąbskiej z odnośnymi poglądami Le Roy'a, Duhema i Poincarego [s. 75-77] można znaleźć także w końcowym fragmencie części II.4.2 [s. 96-98], a ich wersję rozwiniętą w odrębnej części pracy III.2 = *Dąbska wobec konwencjonalizmu* [s. 156-162].

- Znaczącym uzupełnieniem tekstu głównego są przypisy. Oprócz odesłań do prac zawierają bowiem cytaty, przykłady ilustrujące i rozbudowane komentarze. Wiele z tych komentarzy powinno być jednak w tekście głównym, zwłaszcza te, w których Autor odnosi się krytycznie lub oceniająco do rozwiązań proponowanych przez Dąbską (np. przypisy: 175, 369, 372, 375, 379, 391).

3. Formalna strona pracy

a) Język i formatowanie

Praca jest napisana dobrym językiem, styl jest poprawny i jasny, błędów językowych jest niewiele, najczęściej są to błędy interpunkcyjne, choć są także inne:

- „, ...poglądy Dąbskiej wobec dyskusji ... [s. 10];

- „szerokorozumianych” [s. 115];
- „Nieprawomocne w nauce są: 1. Zdania (przedmioty) niemożliwe ...” [s. 132] – zapowiedziane i rozpoczęte punktowanie nie jest w tekście kontynuowane (ten sam błąd był w wersji poprzedniej).
- „... także są niektórzy z nich opowiadają się za ...” [s. 69, przyp. 169];
- „Nie tyle należy to oddziaływanie należy widzieć ...” [s. 194];
- „Kontynuacją ... prace Z. Augustynka [s. 195 – brak „są”]

Są też błędy formatowania, tj. zbędne lub brak: spacji, przecinków, kropek.

b) Przypisy

W obecnej wersji jest ich mniej niż w poprzedniej (560 wobec 759), głównie dzięki uwzględnieniu zalecenia, by usunąć z wersji wcześniejszej przypisy, które nie są niezbędne. Na marginesie tej uwagi można odnotować drobne błędy w przypisach: nie zawsze jest stosowany skrót *Tamże* [np. s. 76], skrót ten jest pisany i kursywą, i drukiem zwykłym [np. s. 11] są zbędne powtórzenia nazwisk autorów („To sugeruje Ireneusz Bober w swojej publikacji, por. I. Bober. *Filozofia ...*” – s. 78). Pomyłkowo kursywą są także zapisane niektóre numery przypisów [np. 17, 19, 21, 25, ..., 429] oraz nazwiska autorów [np. przyp. 17-19, 21, 29, 31].

c) Zestawienie publikacji

Zestawienie jest podzielone na trzy części. W części zatytułowanej *Literatura* jest w numerowanym wykazie 214 prac cytowanych w tekście, zestawienie to zostało więc uzupełnione o ok. 40 pozycji (wcześniej w tej części było ok. 170 prac, które nie były ponumerowane); pośród pozycji uzupełnionych są także publikacje ważne dla tematu rozprawy, które ukazały się po złożeniu poprzedniej wersji (m. in. najnowsze, poświęcone Dąbskiej opracowania autorstwa lub pod redakcją A. Brożek i J. Jadackiego). W części drugiej są zebrane, podzielone według lat wydań, wszystkie prace I. Dąbskiej (zestawienie to jest zaczerpnięte z innej, wskazanej przez Autora pracy), a w części trzeciej są zestawione niektóre opracowania jej dorobku (99 publikacji).

Zestawienie powinno być poprzedzone informacją o zasadzie podziału publikacji na część pierwszą i trzecią, tego bowiem, że pierwsza zawiera wyłącznie prace cytowane w tekście, trzeba się domyślać, a pod nagłówkiem „Wykaz niektórych opracowań, artykułów i wzmianek o Izydorz Dąbskiej (czyli w części trzeciej) mieści się wiele prac wykazanych w części pierwszej. Odczuwa się także brak numeracji w wykazie prac Dąbskiej (odczucie to jest łagodzone podziałem wg lat wydań), a zwłaszcza w trzeciej części zestawienia.

d) Spis treści

W Spisie treści są pominięte:

- część II.4.4.2 = *Operatory przedmiotowe* [s. 117-120];

- część II.4.5.3 = *Źródła irracjonalizmu w nauce* [144-150]

e) Inne uwagi

Źle wyglądają zestawienia tytułów części pracy nieoddzielonych tekstem [np. s. 11, 56, 62, 79, 156, 182]; między tytułami powinny być mini wprowadzenia uściślające tytuły lub zapowiadające układ treści danej części (są takie np. na s. 114, 131, 151-152, 164).

D. Ocena ogólna

Rozważania podjęte w pracy są zasadne. W dotychczasowych badaniach bowiem nie zostały odrębnie i całościowo opracowane zagadnienia podjęte w rozprawie. Wynikiem zawartych w niej analiz jest rekonstrukcja filozoficznych poglądów Dąbbskiej na naukę, rozproszonych w wielu jej pracach, oraz osadzenie tej filozofii nauki w kontekście jej źródeł – tj. środowiska filozoficznego, które kształtowało filozofię Dąbbskiej – a także na tle aktualnych wówczas zagadnień i polemik filozoficznych oraz późniejszych nawiązań do tej koncepcji. Wyniki przedstawione w ocenianej rozprawie uzupełniają lukę w dotychczasowych opracowaniach dorobku Dąbbskiej, a tym samym wpisują się twórczo w historię (charakterystykę dziejów) filozofii polskiej XX wieku. Rezultaty osiągnięte w pracy stanowią więc oryginalne rozwiązanie problemu filozoficznego (z historii filozofii polskiej).

Osiągnięcie tych wyników wymagało umiejętnego stosowania wielu metod właściwych dla badań filozoficznych, przede wszystkim metod analizy tekstów (treściowej i logicznej), także analizy porównawczej. Wymagało także dobrego rozeznania w wiedzy filozoficznej, czerpanej z różnych dyscyplin filozoficznych, których problemy podejmowała Dąbbska. Autor wykazał w rozprawie dobrą znajomość tej wiedzy oraz umiejętność sprawnego stosowania tych metod, a tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (badań filozoficznych).

E. Ocena końcowa

Uwagi sformułowane wyżej, także wskazujące błędy i miejsca możliwych ulepszeń recenzowanej pracy, nie obniżają mojej dobrej oceny wyników w niej zaprezentowanych. Dlatego **stwierdzam, że rozprawa mgra Bogdana Ireneusza Koperskiego spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim i wnioskuję o dopuszczenie do jej obrony.**

Świętoszówka, 21 października 2024

A. Jankowski